

УДК 327 (477)

ВСТАНОВЛЕННЯ, СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКО-ЕСТОНСЬКИХ ВІДНОСИН

**ХОРОШЕНЮК С.І.,
аспірант кафедри
міжнародних
відносин
Чернівецького
національного
університету імені
Юрія Федьковича**

У статті характеризуються основні етапи розвитку українсько-естонських взаємин від часу встановлення дипломатичних відносин до сьогодення. Автор досліджує важливість відносин, досвід та перспективи розвитку взаємин у майбутньому.

Ключові слова: Україна, Естонія, договори, перспективи, досвід, співпраця.

Міждержавні відносини між країнами сягають далекого минулого, офіційно були встановлені за Договором між Українською Соціалістичною Радянською Республікою та Естонською Демократичною Республікою 25 листопада 1921 р. Естонія визнала державну незалежність України 6 грудня 1991 р. Дипломатичні відносини встановлено 3 січня 1992 р. У серпні 1993 р. в Києві було відкрито посольство Естонської Республіки в Україні. 1 жовтня 1993 р. в Таллінні розпочало роботу посольство України в Естонії.

Договірно-правова основа міждержавних відносин почала формуватися під час офіційного візиту в Естонську Республіку (ЕР) Президента України Л.Кравчука 25-27 травня 1992 р. з підписання Договору про дружбу та співробітництво (ратифікований у квітні 1993) й міжурядової угоди про торговельно-економічне співробітництво¹. Договірно-правова база двосторонніх відносин між Україною та Естонською Республікою є розгалуженою і ефективною, що пояснюється її структурою, спрямованою на забезпечення плідного співробітництва в політичній, економічній, науково-технічній та гуманітарній сферах.

На сьогодні 48 двосторонніх документів визначають галузі та напрямки співробітництва між Україною та ЄР, з них 4 міждержавні угоди, 12 міжурядових угод, 32 міжвідомчих угод. Ключовими документами є: Договір між Україною та Естонською Республікою про дружбу і співробітництво (26.05.92р.); Угода між Урядом України та Урядом Естонської Республіки про економічне, промислове та науково-технічне співробітництво (15.01.07р.). Сьогоднішнім завданням є якомога ефективніша реалізація цих документів².

Сьогодні обидві країни переконані в тому, що добросусідство, взаємна повага та співробітництво між ними відповідають інтересам народів України та Естонії і служать створенню якісно нових відносин, заснованих на рівноправності, і зміцненню системи безпеки в Європі. Історичні зміни в Європі та обох державах зробили можливим подолання конфронтації і розколу в Європі. Тому Україна та Естонія у своїх міждержавних стосунках керуються принципами Статуту ООН, виходячи з примату загальноновизнаних норм міжнародного права та загальнолюдських цінностей. Держави прагнуть до виконання в повній мірі зобов'язань, що містяться в Хельсінкському Заключному Акті, Паризькій Хартії для нової Європи, а також інших документах Народи з безпеки і співробітництва в Європі, і зробити цим внесок у побудову демократичної, мирної і єдиної Європи. Україна та Естонська Республіка зміцнили свою договірну базу на основі взаємної вигоди, маючи на меті надати новій якості своїм двостороннім відносинам з урахуванням досвіду розвитку політичного, економічного, науково-технічного, екологічного, інформаційного, гуманітарного, культурного та іншого співробітництва³.

Обмін візитами на найвищому рівні було започатковано у травні 1992 р. (офіційний візит до Естонії Президента України Л.М.Кравчука). У липні 1993 р. відбувся офіційний візит Прем'єр-міністра України Л.Кучми в Естонію. У березні 1994 р. Україну з офіційним візитом відвідав Президент Естонії Л. Мері.

Своєрідним підсумком плідного політичного діалогу між двома країнами став державний візит Президента України Л. Кучми в Естонську Республіку 24-25 травня 1995 р. Президентом двох держав було підписано міждержавну Угоду про вільну торгівлю та Декларацію про поглиблення співробітництва й партнерства між Україною та Естонською Республікою⁴.

Цього ж року під час проведення традиційної зустрічі президентів трьох країн Балтії (7 вересня 1995 року, м. Таллінн, Естонська Республіка), главами держав було особливо наголошено на важливості України в загальноєвропейській архітектурі безпеки. Таке бачення балтійськими лідерами непересічної ролі нашої держави, в цілому, відкриває широкі перспективи для гнучкого застосування стратегії і тактики зовнішньої політики України на північно-балтійському напрямку⁵.

В. Литвин був першим Головою Верховної Ради України, хто здійснив офіційний візит до Естонії в грудні 2002 р.⁶ Він був прийнятий президентом, парламентом та урядом цієї країни. Тодішній Голова Рейгікому (естонського парламенту) Тоомас Саві нагадав: «Наші відносини мають 81-річну історію, адже перший договір між Україною та Естонією було підписано ще 25 листопада 1921 р.»⁷.

30 жовтня 2006 р. Глави зовнішньополітичних відомств двох країн домовилися стосовно початку реалізації Програми підготовки в Естонії українських фахівців з питань європейської інтеграції, а також щодо необхідності розробки та підписання двосторонньої Угоди про тимчасову трудову міграцію громадян України для працевлаштування в Естонській Республіці.

Крім того, у ході зустрічі сторони обговорили питання щодо завершення опрацювання проекту Угоди між Кабінетом Міністрів України та Естонською Республікою про економічне, промислове, наукове і технічне співробітництво, а також погодили можливі терміни обміну візитами на вищому та найвищому рівнях. Сторони підписали спільне Комюніке між МЗС України та МЗС Естонії з поглибленого співробітництва у сфері євроінтеграції⁸.

Активний розвиток політичних і економічних відносин між двома державами пояснюється, зокрема, геополітичним положенням України, а також політичною та економічною зацікавленістю Естонії, яка бачить в Україні, з одного боку, політичну опору, з другого — величезний ринок для своєї продукції.

У 2010 р. Естонія залишалась активним зовнішньополітичним партнером України у питаннях поглиблення взаємодії з ЄС і НАТО. Офіційний Таллінн підтримує укладення Угоди про Асоціацію, створення Зони вільної торгівлі та спрощення візового режиму між Україною та ЄС, а також з розумінням сприймає позицію нашої держави щодо подальшої співпраці з Північноатлантичним Альянсом.

У рамках двостороннього політичного діалогу важливою подією став офіційний візит до Таллінна Прем'єр-міністра України М.Я.Азарова 5-6 жовтня 2010 р. Під час зустрічі із прем'єр-міністром Миколою Азаровим посол Естонії в Україні Яан Хейн заявив, що Естонія розцінює візит прем'єр-міністра як історичний. «Це буде історичний візит, тому що останній візит прем'єр-міністра України в Естонію відбувся 14 років тому», – сказав посол⁹.

Активізації двосторонньої співпраці сприяв також офіційний візит в Україну Міністра закордонних справ Естонії У. Паета 6-8 грудня 2010 р. Конкретним заходам з метою розвитку та поглиблення торговельно-економічної та інвестиційної взаємодії було присвячене перше засідання новоствореної Міжурядової українсько-естонської комісії з питань торговельного, промислового та науково-технічного співробітництва, що відбулося у Таллінні 18 листопада 2010 р.¹⁰

Естонська Республіка, після свого приєднання до Північноатлантичного Альянсу, активно продовжила надавати підтримку країнам, «що виразили стійке бажання приєднатися до євроатлантичних структур безпеки»¹¹. Естонія сприяє євроатлантичному руху України через надання консультацій з питань оборонного планування та виконання положень програми НАТО «Партнерство заради миру», у якій наша країна бере участь. Також Естонія направила до Офісу зв'язку НАТО в Києві радника з питань політики безпеки.

В рамках проведення Бухарестського саміту Організації Північноатлантичного договору міністр закордонних справ Естонської Республіки пан Урмас Паєт на зустрічі зі своїми канадським та грузинським колегами відзначив, що його держава позитивно ставиться до ідеї подальшого розширення НАТО на Схід та надання ПДЧ Україні та Грузії¹².

Президент Естонії Тоомас Хендрік Ільвес в інтерв'ю Бі-Бі-Сі напередодні візиту Віктора Ющенка до цієї держави, який був запланований на грудень 2006 р., зазначив, що «для нас не так важливо, хто саме здійснює керівництво країною, ми не пов'язуємо своє ставлення до країни з окремими особистостями. Ми б хотіли, щоб Україна рухалася до європейської спільноти», — наголосив він»¹³.

На переконання Тоомаса Хендріка Ільвеса, найбільш ефективною підтримкою України в цьому плані є обмін досвідом, який Естонія набула під час підготовки до вступу в ЄС і НАТО.

Він зізнався, що «дуже підтримує Україну в її євроінтеграційних намірах» і вважає, що Україна обов'язково з часом стане членом ЄС і НАТО.

Допомога надається не лише у політичній, а й у військовій сфері. Вступивши до НАТО, країни Балтії реформували свої збройні сили, і зараз їхня військова структура та організація цілком відповідають європейським стандартам. Для України військова реформа є дуже важливою віхою на шляху до НАТО. Її виконання потребує повної перебудови українського війська, для чого потрібні офіцери та командири, які б були обізнані на правилах ведення сучасної війни. Саме з ціллю підготовки таких офіцерів українські військові навчаються у БАЛТДЕФКОЛІ – військовому коледжі балтійських країн в м.Тарту, Естонія, де вони не тільки вивчають військову справу, а й отримують можливість дізнатися більше про військовий досвід прибалтів стосовно євроатлантичної інтеграції¹⁴.

12 грудня 2006 р. в Таллінні з нагоди 15-ої річниці встановлення дипломатичних відносин між Україною та Естонією, а також після обговорення низки питань, що становлять взаємний інтерес для обох країн, Президент України Віктор Ющенко та Президент Естонії Тоомас-Хендрік Ільвес підписали Спільну декларацію.

Згідно з Декларацією, Естонія та Україна наголошують на важливості нової посиленої угоди між Україною та Євросоюзом. Крім цього, для забезпечення повноправної участі України у європейській та регіональній системах колективної безпеки і надання допомоги щодо запрошення України до Плану дій щодо членства в НАТО, Україна та Естонія домовилися про подальше співробітництво у рамках інтенсифікованого діалогу України з НАТО, модернізацію українського оборонного і безпекового середовища та інформування української громадськості про діяльність НАТО¹⁵.

Серед інших питань, про які йшлося на переговорах, В. Ющенко також назвав врегулювання соціального статусу громадян України, які працюють на підприємствах Естонії, важливість вшанування пам'яті жертв політичних репресій, похованих у місті Нарві, де свого часу був концентраційний табір¹⁶.

Україна та Естонія розвивають співробітництво у боротьбі з правопорушеннями, в тому числі з організованою злочинністю, тероризмом, незаконним обігом наркотичних та психотропних речовин, озброєнь, вибухових речовин, морським піратством, а також контрабандою, включаючи незаконний вивіз культурних цінностей. Вони здій-

снюють обмін досвідом та оперативною інформацією у цій галузі, вживають спільних заходів в рамках міжнародного співробітництва у цьому напрямі. Держави співпрацюють в питаннях взаємної правової допомоги в цивільних, кримінальних та сімейних справах¹⁷.

У Таліні 12-13 листопада 2008 р. відбулися шості неформальні консультації високого рівня Україна-НАТО на рівні міністрів оборони під головуванням генерального секретаря НАТО Яап де Хооп Схеффера. У них взяв участь глава Пентагону Роберт Гейтс. Як повідомив прес-секретар міністра оборони США Джефф Моррелл, Гейтс знову закликав партнерів по НАТО одностайно підтримати підключення Києва до Плану дій для членства (ПДЧ) в альянсі¹⁸.

Литва, Латвія та Естонія надають активну підтримку реалізації програми «Східного партнерства». Зазначена ініціатива надає країнам Балтії додаткові можливості знизити бар'єри між цими країнами ЄС та їх східними сусідами, які обмежують використання їх транзитного потенціалу. Крім того, активна участь балтійських країн в реалізації програми «Східного партнерства» позитивно впливає на імідж в ЄС.

Естонська сторона підтримує позиційні підходи України щодо зазначеної ініціативи та вважає, що Східне партнерство не може перетворитися в ініціативу, яка примусить Україну зробити крок назад, тим більше, що серед країн-учасниць Україна вважається найбільш просунутою у напрямку ЄС¹⁹.

В Естонії розглядають цю ініціативу, як додатковий механізм, що дозволить нашій державі реалізувати своє прагнення стати повноправним членом європейської спільноти і офіційний Таллінн не допустить «падіння», або втрати нашою державою попередніх напрацювань з Європейським Союзом. Втім особливу необхідність ЄР бачить в посиленні роботи у двосторонньому форматі Україна – ЄС, як пріоритет над форматом «Східне партнерство». В цілому Естонія виходить з того, що дух співробітництва в рамках ініціативи має позначити рух уперед на шляху практичного сприяння у впровадженні європейських стандартів, посилення демократії, зміцнення демократичних цінностей, запровадження більш широкомасштабного співробітництва в економічній сфері.

Естонією було ухвалено політичне рішення докласти усіх зусиль, щоб участь України в новій ініціативі ЄС Східне партнерство відповідала європейській ідентичності нашої держави.

Країни Балтії підтримують започаткування переговорів про запровадження безвізового режиму між Україною та ЄС. Столиці балтійських країн готові до продовження неформальних консультацій з метою підготовки відповідної «дорожньої карти», що уможливить введення у перспективі безвізового режиму між Україною та ЄС.

Балтійські країни позитивно оцінюють роботу Спільного комітету експертів, створеного відповідно до статті 12 Угоди про спрощення оформлення віз між Україною та ЄС. Водночас, вони вважають, що питання скасування віз для України є технічним, основною перешкодою для безвізового режиму поїздок громадян України є безпека українських документів, що посвідчують особу, та необхідність приведення прикордонних контрольних пунктів і аеропортів у відповідність до європейських вимог.

Естонія дотримується положень Угоди між Україною і ЄС про спрощення оформлення віз. З 29 липня 2010 р. Естонська Республіка відмінила вимогу про обов'язкове надання засвідченого Департаментом громадянства та міграції Естонської Республіки візового запрошення²⁰. Естонська сторона підтримує прагнення України щодо скасування плати за візи та опрацьовує проект Договору між Кабінетом Міністрів України та Урядом Естонської Республіки про скасування візових зборів за оформлення національних віз²¹.

Естонія позитивно сприймає прагнення України щодо розширення категорій громадян України, які можуть бути охоплені візовою Угодою (представники ЕГУО, релігійних громад, професійних об'єднань, туристи тощо.).

Водночас, проведений аналіз засвідчив, що ні литовська, ні латвійська, ні естонська сторони, незважаючи на загальну підтримку України, в односторонньому порядку не лобіювали перед Брюсселем та «державами – скептиками» питання щодо запровадження безвізового режиму з Україною, оскільки політика підтримки України у міграційно-візовій галузі здійснюється з огляду на позицію відповідних робочих органів Єврокомісії.

Новий сплеск кровопролиття та свідчення того, що Росія посилає сотні військових в Україну занепокоїло естонський Уряд. У зв'язку з чим, 1 березня 2014 р. Міністр оборони Естонії Урмас Рейнсалу вважає, що Захід повинен застосувати санкції до політикам і чиновникам Росії, відповідальних за можливе введення військ в Україну.

«Захід повинен зробити своє послання більш потужним», – заявив Рейнсалу порталу «Дельфі»,

коментуючи згоду Ради Федерації на використання ЗС РФ на території України для нормалізації ситуації в цій країні.

За його словами, «в нинішній ситуації елементарно, щоб відповідали політики і чиновники держави, що влаштовує анексію». «Європейський Союз і НАТО повинні обов'язково розглянути серйозні персональні санкції і ясно заявити про це, щоб відповідальні за ескалацію зрозуміли це», - підкреслив міністр²².

Отже, сьогоднішні керівники обох держав намагаються розвивати українсько-естонські відносини по висхідній, надаючи їм більш конструктивного характеру. Естонія послідовно підтримує Україну в питаннях європейської та євроатлантичної інтеграції. Між двома країнами здійснюються інтенсивні двосторонні контакти як на вищому політичному рівні, так і між українськими та естонськими державними і неурядовими установами, активною є також взаємодія в рамках міжнародних організацій.

ПОСИЛАННЯ:

- ¹ Естонський досвід і українські реалії, або тандем корисний // Діловий вісник. – 2011. – № 01(200). – С. 9.
- ² Українсько-естонські відносини (оновлено 2010) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/estonia/ua/28980.htm>.
- ³ Договір про дружбу і співробітництво між Україною та Естонською Республікою // Політика і час. – 1992. – №7-8. – С. 17.
- ⁴ Угода про вільну торгівлю та Декларацію про поглиблення співробітництва й партнерства між Україною та Естонською Республікою від 24-25 травня 1995 р. // Урядовий кур'єр. – 1995. – 2 червня. – С. 4.
- ⁵ Кушнір О.А. Українсько-естонські відносини: сучасний стан та перспективи розвитку. – С. 205.
- ⁶ Марциновський А. Який естонський досвід нам потрібен /А. Марциновський // Голос України. – 2002. – 6 грудня. – С. 1.
- ⁷ Договір про дружбу і співробітництво між Україною та Естонською Республікою // Політика і час. – 1992. – №7-8. – С. 14.
- ⁸ Бредихин А.В. Основные направления внешней политики стран Балтии (1990-е – 2008 г.) /А.В. Бредихин, В.Н. Завадский // Вісник Донецького національного університету. – Сер. Б: Гуманітарні науки. – Донецьк: Вид-во ДонНУ, 2009. – Вип. 1. – С. 103.
- ⁹ Посол Естонії: майбутній візит Азарова - знаковий й історичний [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukranews.com/uk/news/ukraine/2010/09/23/27474>.
- ¹⁰ Відносини з країнами Західної Європи, Північної Європи та Балтії. Урядовий портал «Україна і світ». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article%3Fart_id=223269081&cat_id=223259211.
- ¹¹ Замікула М.О. Євроатлантичний досвід країн Балтії та його значення для України. – С. 48.
- ¹² Замікула М.О. Партнерство країн Балтії у форматі функціонування об'єднаних військових підрозділів / М.О. Замікула // Історичні і політологічні дослідження: Збірник наукових праць. – 2009. – №2. – С. 268.
- ¹³ Естонія зацікавлена в тому, щоб Україна рухалася до європейської спільноти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://obozrevatel.com/news/2006/12/12/148411.htm>.
- ¹⁴ Замікула М.О. Євроатлантичний досвід країн Балтії та його значення для України. – С. 48.
- ¹⁵ Президенти України і Естонії підписали Спільну декларацію [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unian.net/ukr/news/news-176699.html>.
- ¹⁶ Замікула М.О. Євроатлантичний досвід країн Балтії та його значення для України. – С. 47.
- ¹⁷ Про ратифікацію Договору між Україною та Естонською Республікою про правову допомогу та правові відносини у цивільних та кримінальних справах: Закон України // Голос України. – 1995. – 30 листопада. – С. 2.
- ¹⁸ Схеффер: в 2009 году членов НАТО будет на две страны больше. Украины среди них нет. 13 ноября 2008 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rus.newsru.ua/ukraine/13nov2008/cheferr.html>.
- ¹⁹ Шевченко В. Проблеми безпеки міжнародних транспортних коридорів у Чорноморсько-Каспійському регіоні: співробітництво з державами-членами ЄС /В. Шевченко // Політика України у Чорноморсько-Каспійському регіоні у контексті стратегії Європейського Союзу: від взаємодії до співпраці : Зб. матеріалів міжнарод. наук. конференції (Одеса, 17-18 липня 2008 р.) / Регіональний філіал Національного інституту стратегічних досліджень. – Регіональне представництво Фонду ім. Фрідріха Еберта в Україні та Білорусі / За заг. ред. О.О. Воловича – О. : Фенікс, 2008. – С. 112.
- ²⁰ Угода між Україною і ЄС про спрощення оформлення віз. (Угоду ратифіковано Законом N 117-VI (117-17) від 15.01.2008, ВВР, 2008, N 10, ст.97) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_850.

²¹ Замікула М.О. Співпраця країн Балтії у військовій сфері /М.О. Замікула // НАТО та питання безпеки у Східній та Південно-Східній Європі. – Матеріали осінньої академії НАТО, м. Донецьк, 12-14 листопада 2008 р. // Вісник Науково-інформаційного Центру міжнародної безпеки та євроатлантичної співпраці Донецького національного університету, – Донецьк, 2008. – № 11. – С. 61.

²² Міністр оборони Естонії закликав Захід до санкцій щодо російських політиків і чиновників [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/103699>.

Khorosheniuk S. I. Setting, current state and prospects of Ukrainian-Estonian relations / Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University.

The article characterized the main stages of development of Ukraine-Estonian relations since the establishment of diplomatic relations to the present times. The author explores the importance of relations, experience and perspectives of relations in future.

Keywords: Ukraine, Estonia, contracts, perspectives, experience and cooperation.

Хорошенко С.И. Установление, современное состояние и перспективы украинско-эстонских отношений / Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича.

В статье характеризуются основные этапы развития украинско-эстонских взаимоотношений со дня установления дипломатических отношений до современности. Автор исследует важность отношений, опыт и перспективы развития отношений в будущем.

Ключевые слова: Украина, Эстония, договоры, перспективы, опыт, сотрудничество.

Стаття надійшла до редколегії 13.05.2013

Прийнята до друку 24.06.2013